

Kuczka Péter
Seregek Ura

1999

1

Ülök az idő partján, sötét vizeknél, fekete ég alatt,
Odüsszeusként a homokba vájt, az alvilágba vezető mély
gödörnél, jönnek, tódulnak, tolonganak az árnyak,

milliók és milliók, asszonyok, férfiak, gyerekek, sírnak
némán, hangtalan kiáltoznak, mutatják véres sebeiket, csonttá,
bőrré soványult testüket, golyók sötét nyomát, szólani

akarna mind, frontokon elesett katona, lágerben megölt,
elégetett zsidó, végtelen menet kezdet és vég között, azt
mondják, beszélj, elég a hallgatás, mondd el, amit tudsz.

2

Elvesztették értelmüket a színek, nincsen fehér
kéz, zöld fű, piros málna, rózsás naplemente, nincsen
lila akác, patakok vizén reszkető fény, sápadt Hold,

villanó penge, barnára változott minden, barnák az
örök, a fegyverek, a tiltott utcák, a kiáltások, a
halál előtt könyörgő szavak, lábak döngő dobogása, a

szörnyű rettegés, eltompult elme, semmibe süllyedt
lélek, a „zum Tode verurteilt”, nem maradt meg más
szín, csak a fekete kabátok mellén a csillagforma sárga.

3

Kitalált bűnök, bűn a létezés, vétek a
legkisebb mozdulat, a rontás maga az orr,
a görbülő száj, a lehúnyt szem, a barna

hajbozont, az arcot kerítő szakáll és bajusz,
a kopasz koponya, a női szörtelenség, gyermek
rózsaszínből sápadtra váltó arca, karcsú, vagy

sovány lábszár, zömök váll, lapos mell, a test
minden íze, moccanó porcikája, izülete, izma,
csupa vétek, káromlás, sárga-fekete bűn.

4

Nem akarom kimondani nevét, árnyéka a világra borul,
milyen erő kavargó benne, szavaiból ágyúk, tankok,
gépfegyverek lesznek, dübörgő menetek, őrző, éltető
tömegek, gyerekfarkasok, háborúkra kész gyilkos seregek,
ártatlanokat lemészárló hadak, pusztítás vad démonai,
halálfejes, fekete ruhás hóhérok, beszédeivel beléjük
hatolt, milliószámra sokszorozta akaratát, már csak ő
létezik, a leendő Birodalom vezére, egyetlen ura, segíts
Istenünk, jöjj, Mindenható, hárítsd el ezt a Sátánt.

5

Futottunk honvédek, muszosok, keretlegények, tisztok,
kergettek szovjet tankok, messze mögöttünk elmaradt a
Don, a lövészárkok, ágyúk, kidöglött páncélosok, vastag
hó borított mindent, eldobáltunk puskát, lapátot, zsákot,
menekültünk eszeveszett félelemben, vacogató hideg szélben,
tántorogtak, elmaradtak kimerült társaink, leestek,
biztosan befedi őket is a hó, s nem lehet tudni, hogy
melyikük zsidó, melyikük magyar, zsúfoltak a teherautók,
nincs benzin, nincs kenyér, lábunk lefagy, arcunkba vág a szél.

6

Tőlem balra robbant az akna, Jenő rálépett, én is
ráléphettem volna, ukrán tarlóra dobott a légnyomás,
combom törött, vállamban két szilánk, nem ajultam el,
bámultam az égre, kúszni próbáltam, fáj borzalmasan,
aztán feladtam, valaki meglökött, ne mozdulj, hallottam,
két kar nyúlt alá, lassan felemelt, vállára dobott,
meggörnyedten cipelt a lövészárkokig, később frontkórház,
csontom összeforrt, bicegek, de élek, köszönöm neked, a
zsidó muszos köszöni neked, őrmesterünk, testvérem, magyar

7

Senki sem akarja a zsidók kiirtását, kipusztítását,
sanyargatását, kormányunk nem gyűlölettől fűtött
antiszemita, kizárólag szeretettől áthatott fajvédő,
fajtánkat akarjuk megvédeni káros befolyásuk alól, nem
lebegnek a magyarsághoz méltatlan célok a szemünk előtt,
azt akarjuk, hogy végleges és gyökeres rendezés ne
idézzon elő zavarokat, megfontoltságra, komolyságra és
nyugalomra van szükség, mert senkinek sem lehet célja
népünk részvétét, a zsidóság iránti szánalmát felébreszteni.

8

Utcák kanyarognak, egymásba futnak, kereszteződnek,
szélesek vágják át a keskeny sikátorokat, terekből
polipnyúlványok ágaznak szét, hidakon kúsznak, dombra
másznak, mindent megmutat az asztalra terített térkép,
ahogy futtatja rajta hegyes ceruzáját barna kéz, erős,
jelöl lezárást, tiltott területet, bekeríthető házak
tömbjeit, áttelepítések rövid útvonalát, kőkemény
vonásokkal az átléphetetlent, az összeszorított tér
sűrítményét, mozgások korlátait, ez lesz a gettó.

9

Kedvem lett volna összetörni mindent, anyámtól maradt
karosszéket, a hatszemélyes asztalt, a csiszolt üvegű
vitrint, benne a herendi kávékészletet, a táncoló
barokk szerelmespárt, a falról a családi fényképeket, a
tizenkét személyes étkészlet minden darabját, konyhánk
porcelán edényeit, ezüst étkészletünk maradékát, apám
faragott botját, a születésnapomra kapott Dante szobrot, a
sámlit, a könyvszekrényt, az írókészletet, ingaórámat,
ablakok, ajtók üvegét, kedvem lett volna szétzúzni magam.

10

Üres a szerkesztőség, két kopár szoba az emeleten,
bárki beléphet, nincsenek zárva az ajtók, három
értéktelen íróasztal, padlóra dobált maradék példányok,
szétszórtan a megjelenésre vágyakozó költők, novellisták
kéziratai, hiába vár a nyomda, hiába vár az előfizető,
szétfutottak a munkatársak, bújkál valahol s retteg a
zsidó főszerkesztő, elkergeti magától múltját, emlékeit,
a megjelent nagyszerű írásokat, betiltott neveket, a
legnagyobb magyar költőt, aki a forradalmat énekelte.

11

Itt kell hagyjalak, életem voltál, könyvtáram, a
barna, megtömött polcok rendje, vászonba kötött
folyóiratok, irodalom, regények, versek, vitázó
esztétikák, szépségkereső tanulmányok, magyar
verstanok, rímelméletek, örömök hány órája fekszik
bennetek, s most itt maradtok, hogyan búcsúzzam el
tőletek, társak, barátok, első oldalak szívélyes
dedikációi, szigorú parancs küld elhagyni meghitt,
munkás otthonom, könnyem kicsordul, siratlak „Nyugat”.

12

Benzin loccsant rájuk, egyetlen gyufától fellobbant az
összedobált halom, könnyű papír, barna félbőrkötés,
merített lapok, olcsó, fűzött kötetek, láng lapoz bennük,
zsugorodnak a címek, szerzők, fekete pernyévé lesznek
olcsó ponyvák, halhatatlan remekek, szétesnek hullái a
gondolat küzdelmeinek, az ihletetlen odavetett soroknak,
még valami látszik, vers lehet, megpöndörödik, mint
görcsbe ránduló test, „Plutó e torzót márványból
szoborta, ó torzók torza” s a lángok között Karinthy kacag.

13

Lépéseket tettem a rend, a nyugalom, az állambiztonság megőrzésére, a zsidókérdés kapcsán kijelentem, hogy azt meg kell oldanunk, a megoldás, ha kíméletlen is, az lesz, amit a zsidók megérdemelnek, senki se legyen a zsidók önjelölt bírója, ez az állam feladata, és ezt a kérdést meg fogjuk oldani, hadd figyelmeztessem nyomatékosan a zsidókat, hogy minden szervünk figyeli tevékenységüket, és különös szigorral fogom végrehajtani az érvényben lévő és jövőbeli rendszabályokat, tekintettel a háborúra.

14

Mennek a vonatok, gettókból összegyűjtve a zsidók vagonba rakásra készen, falvakból, vidéki városokból, tanyákról, északról, délről, keletről, nyugatról, az ország minden tájáról, Hatvan, Miskolc, Salgótarján, Eger, Komárom, Léva, Győr, Székesfehérvár, Nagykáta, Kiskőrös, Makó, Kalocsa, Szentés, Hajdúszoboszló és a többi, mind, elszállításra készek, munkára velük, ne lopják a napot, nyakunkon az orosz, dolgozzanak mert az országot meg kell menteni, vigyék őket a vonatok.

15

Köteteimen ott volt a nevem, magyarított nevem, hiszen magyar költőnek vallottam magam, verseim megjelentek a vezető folyóiratokban, csípősen okos cikkeim után szívesen nyúltak a napilapok, tudtam, hogy része vagyok az irodalomnak, kultúrának, tettem valamit értük és most a számra csapnak, fertőző fekély, nemzet ellenes bűn lettem, a betiltottak jegyzékén vagyok egykori vitatársakkal, barátokkal együtt, könyveim zúzdákba kerülnek, én meg kitagadottan egykori hazámból messzire futó marhavagonba.

16

Miniszter úr! Nyilvánosságra jutott, hogy gettóban kívánják
összezsúfolni mindazokat, akiket miniszteri rendeletek
zsidóknak nyilvánítottak, 430 szobában, minden szobára
tíz ember jut, így ítélet nélkül büntet ártatlanokat, sőt
bűnözésre még képtelen gyermekeket is, mint az ős Győr
városának püspöke, tiltakozó szavamat emelem fel, és
Isten és a magyar és a világtörténelem előtt miniszter
urat teszem felelőssé mindazért a betegségért, megvetésért és
halálesetért, mely ennek az intézkedésnek a nyomában jár.

17

Ez a pad, a parkban, egekbe nyúló, magas platán alatt
volt kedvenc pihenő helyünk, ültünk egymás mellett
kéz a kézben, néztük a fűtakaróban a fehér gombvirágok
ezreit, szerettük, becértük egymást, mint harminc éve
már, egy-egy szó elég volt, tudtuk, mit kíván a másik,
boldog otthonunk része volt a pad, most egyedül vagyok,
mégis velem vagy, nem megyek innen el, ha jönnek értem,
itt leszek, rád gondolok, szemükbe nézek, nem mozdulok,
fogom kezedet, csókolom arcod, itt lőjjenek agyon.

18

Letört a kilincs, rezesen koppant a padlón,
hol vagy, Nagymama, hova lettél, úgy jöttek
érted, reccsent a deszka, zuhant az ajtó,
lábukon csizma, szájukon bajusz, kezük, jaj,
kezük, az ujjuk vastag, fejükön fekete, erős
páncél, hatalmas nagyok, szavuk sziréna, robban
a hangjuk, kicsi vagy, Nagymama, egészen apró,
lökdösnek, mintha óriás lennél, mintha mennyekig
érne homlokod, hova vittek, jaj, hol vagy, Nagymama.

19

Faterom hívó volt, minden szombat reggel énekelni
kezdte a muzsáfot segítónkhöz, urunkhoz, királyunkhoz,
én később kinevettem, isten nincs, csak az anyag,
láttam, értettem a világot, a munkásosztály nyomorát,
fiatalon a szocdemekhez jártam, csalódtam bennük, tagja
lettem az illegális pártnak, küzködtem, agitáltam a
magyar munkásságért, nekem az embert osztályhelyzete
határozta meg, így éltem a tőkés ellen és most zsidóvá
tettek s nem tudom, mi vagyok, kommunista, vagy magyarzsidó.

20

Megyek, mennem kell, ujjammal búcsúzom, megérintem
lakásom ajtófélfáján a mezüzét, még nagyapám szögezte
oda, apám is érintette mindig, ha jött, ha ment, tőle
tanultam én, kicsiny, ezüst tok, benne tekerceken az
Úr neve, könyörgő és védelmező imádság, többé talán
sohasem láthatom, hagyjam itt, feszítsem le és vigyem
magammal, vigyem hitemet, szent szokásainkat, hogy az
első motozásnál zsebemben megtalálják, röhögjenek rajta,
földre dobják s csizmájuk sarkával laposra tapossák?

21

Nagyapapa kabátját letépték, szürke, meleg, kötött,
szép pulóverét lerántották, minek ez neked,
minek, lökdösték, cibálták, barnazöldek kacagtak,
piros, fehér sálját a sűrű lucsokba az utcán
ledobták csatakba, sűrű sárba, fekete piszokba,
csizmával taposták, maszatos, szürke rongy lett
földdel vegyülten, mocsokká változott, az utca
kövének barna szégyenévé, a város kövének, az
ország kövének, a világ kövének piros szégyenévé.

22

Hitetlen apám zenés kávéházakba járt, üzletelt
textillel, gabonával, tőzsdézett, a pénzt haza
adta, de magunkra hagyott, így leltem meg egyszer a

Könyvet, régi, kétnyelvű példányát, felütöttem és
így szólt hozzám az égő csipkebokorból az Úr:
ne közeledj ide, vedd le saruidat lábaidról, mert a

hely, amelyen te állsz, szent föld az. Én vagyok
atyáid Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene és
Jákob Istene. Leborultam s azóta mindenem a Tóra.

23

Hetven éves vagyok, te, drágám, hatvanöt, negyvenöt
éve élünk boldog házasságban, gyermekünk nincsen,
kizártuk lakásunkból a külső világ gondjait, baját,

s most ajtónkon dörömböl a Gyűlölet, megküzdeni nem
tudnánk vele, nézd, egy éve gyűjtögetem a porokat,
altatószer, kettőnknek elég, átmehetünk vele a

túlsó oldalra békésen, vessél tiszta ágyat, hogy
lefeküdjünk, koccintsunk egyet maradék tokajinkból,
vegyük be a port, öleljük meg egymást, aludjunk békén.

24

Nem menekülök, nem bújok előlük, szemükbe nézek, se
sárga csillag, se sárga csillagos ház, villámban és
laboromban maradok vegyészmérnöki tudásomra,

munkásságomra büszkén, katonáiknak gyógyszert én adok,
csillapító injekciókat, sebgyógyító kenőcsöket, vegyi
segítséget orvosaiknak, de ennek ára van, zsidó vagyok,

ezt vegyék tudomásul s azt is, hogy nélkülem megszakad
ellátásuk, halálom ezrek, tízezrek fájdalmával járna, hát
gondolkozzanak s döntsenek, a mérlegnek két serpenyője van.

25

Zsidó, ez nem bűn, nem hányom szemére, az volt Jézus is,
de bankot vezet, kamatokat szed, tőzsdézik, közös klubba
jár arisztokratáinkkal, földeket vásárol, bérel, csöndben
megalkuszik a kormánnyal, becsukja szemét nyomorunk előtt,
nem törődik a magyar parasztság pusztulásával, három
millió koldusunkkal, a kizsákmányolt munkásosztállyal, ez
már igazi bűn, a mohó szerzés emberellenes vágyának
vétke, kufár a templomban, ki kell verni onnan, észhez
téríteni, emberségre tanítani, szégyenben élni hagyni, nem megölni.

26

Hatalom a pénz, főhajtásra, alkura készíteni egy
gyár vagy bérház a náci tisztet, menteni tud és
menekíteni, valamit valamiért ez az elv, mit kapunk
érte, átruházzuk vagyionunkat a menekülésért,
családunk, néhány barátunk életéért, biztosítékok
persze kellene, érvényes útlevelek, magunkkal
vihető értékek, határátlépők, kísérek, vízumok, a
Gestapónak ennyit igazán megér, vigyenek katonai
autón a svájci határig, áll az alku, most tisztelegjenek.

27

Szeretlek, úgy írom ezt a levelet, mint Tatjana írhatta
Jevgenyijnek, nem mondtam soha hangosan, csak súgtam két csók
között, szerettem hangod, símogatásodat, öleléseidet az
ágyban meztelen tested, férfias erődet, minden lépésed,
közeledésed, néha vitázva túrtem okosságodat, számításaid,
érveid logikáját, közös, boldog jövőnkéről rajzolt képeid,
tudd meg, szeretlek, tudd zsidó vagyok, nem mondtam soha,
még ma feladom ezt a levelet, kérlek, felejts el, holnap a
vonathoz kísérnek, társaimmal együtt marhavagonba raknak.

28

Mekkora batyuk, ruhafélékkel tömött hátizsákok, minek cipelnének ilyen terhet, odakötözött kulacsot, megtekert pokrócokat, talán bilit is hoztatok, nem fértek el

tőlük, a vagonokban elég szűkös a hely, fölösleges az egész, oktondi óvatosság, ahova mentek, ott megkaptok minden szükségeset, rakjátok az egészet oda, a vonat

végére, úgy, látjátok egész hegy lett belőlük, embereink szépen elrendezik, kocsira rakják, semmi bajuk nem lesz, majd szétválogatják, na, nyomás, ugorjatok a vonatra.

29

Három áldás, meggyújtanám a gyertyát, de gyertya nincs, zsoldárt énekelnék s kérném, tartsatok velem, de a kopár, üres szobában csak magam vagyok, hova lettetek, jaj,

elhurcolt gyermekeim, asszonyom, unokáim, kikkel együtt ültük pészach ünnepét asztalunk körül mélyre hajtott fejjel, hol vagytok, szétperegtetek, mint kézből a homok,

vonat visz, vagy már szétlőtt fejjel heverték, mért nem voltam itt, veletek, földre borulok, átkozom menekülő magamat, hullnék értetek, hullnék megmentő halálba.

30

Hogy honnan, az még tudható, távoli falu kis fűszerboltjából, városka orvosi rendelőjéből, tanyákról, fővárosok sűrű kerületeiből, mezők,

terek, utcák világából, bérházak kopott, szürke szobáiból, drága villákból, kórházak, imaházak termeiből, megszabott körzetekből, az egykori ország

teljességéből, onnan, mindenhonnan, az idő és tér megszakadt dimenzióiból, a volt valamiből, a tudhatatlan jövőbe, a semmibe, a semmibe vágat a vonat.

31

Egymáshoz préselten, test testhez szorultan,
gyomorban könyök, mellkason mellkas, fejek,
karok, combok, lábak tömött tömegben, férfi,

nő, gyerek, fojtott sikolyok, sziszegő légzés,
jajszó, nem tud elesni az ájult, állva marad a
hirtelen halott, laposra préseli a deszkafal,

lent a kerekek kattognak, sziszegnek sínek, a
hidak döngenek, semmibe csúszik hófödte vidék,
vaspánttal zártan futnak a zsúfolt tehervagonok.

32

Kiált Zakarjá: jaj, Sion, mentsd meg magadat,
mert ezt mondja a Seregek Ura, az ő dicsősége küldött a
népekhez, amelyek kifosztottak titeket, mert ha valaki

hozzátok ér, olyan, mintha a szempillámhoz érne, nézzétek,
kinyújtom kezem ellenük és ők saját szolgálókuk prédájává
lesznek, ti pedig megtudjátok, hogy a Seregek Ura küldött

engem, örülj és ujjongj, Sion leánya, mert nézd, máris jövök,
hogy nálad lakjam, mondja az Úr, sok nép az Úrhoz tér majd
azon a napon és az ő népévé válik, Júda az Úré lesz.

33

Foltos volt a tudóm, szívem kihagyott, ereim lüktettek,
vizeletem öt percenként csorgott belőlem, karom, lábam
gyenge, alig tudtam felmászni a vagonba, odaszorultam a
falhoz, nem volt moccanásnyi helyem, testvéreim testének
egyre tömörebb tömegében, levegőm elfogyott, hördültem egyet,
észre sem vették, meghaltam, megöltek, de végül is ki

ölt meg, ki nyomta hozzám a többiekét, ki kényszerítette
őket fegyverrel, paranccsal, ki zárta rájuk az ajtót, ki
indította el a vonatot, ki nyomta hozzám őket, ki ölt meg?

34

Törvények labirintusát építik körénk, kemény falakat raknak, szögletek, vak zsákutcák, sötétség, hiába tapogatjuk, hogy utat találjunk, csak újabb és újabb fordulat, német pontosság, náci szervezettség, minden lépésünket előre látó germán akarat, hisszük, hogy megtaláljuk a kijáratot, de csak szűkebb, szorosabb folyosóra jutunk, távolról mormolás, dörrenések tompa hangja, sikoly, talán a bikafejű szörnyeteg? Minek képzelődsz, itt az út vége, Vernichtungslager, ez Auschwitz.

35

Emelem poharam a Führerre, parancsaira, kigondolt tervére, árja fajunk tisztaságának okos védelméről, koccintsunk, bajtársak, igyunk munkánk sikerére, irányításommal működnek a dolgok, szabályosan jönnek a szerelvények, egyenként háromezerrel, férfi, nő, gyerek, többségükben most Magyarországból a lágerbe, nem hosszú időre, ezt garantálhatom, rendszerünk tökéletes, katonáim képzettek, nincs fegyelemsértés, nincsen lazaság, eredményünk eddig kétfélmillió-háromszázezer.

36

Talpfák a töltésen, méter méter után, kemény tölgyből valahol közben olvad az acél, kiömlik vörösen, húzzák, egyre hosszabb, méretre vágott sín, hozza testvéreim a tehervonat, helyére rakják egymástól megmért pontos távolságra, kalapács koppan, vaspánt, vasszögek, nem szabad elmozdulnia, fut párhuzamosan, mozdony, vagon kerekétől kifényesedik, vonatok jönnek menetrend szerint, szerelvények a távoli megsemmisítő lágerekbe, sínek, sínek, párhuzamosok találkoznak halálunk végtelenjében.

37

Kilenckor megjött az esti vonat, nyíltak a vagonok
ajtai, kiugráltak, kiestek, kimásztak a láger új
lakói kiemelték a halottakat, a Gruppenführer számolt,
kis noteszébe gondosan beírt minden adatot, hányan és
honnan jöttek, a válogatást és sorakoztatást az örökre
bízta zsebre dugta jegyzeteit, ceruzáját, begombolta a
zsebet és tisztelgett és fordult és ment magában
káromkodva, hogy éjjel dolgoznia kell, mert be kell
vezetni előírás szerint a könyvekbe az érkezetteket.

38

Drótok, drót, drót, húzott, tekercsbe csévél
szürke fémfonál, párhuzamosan futó vonalak,
vonóhálók a füstös levegő nehéz, sötét vizében,
szálak összekötve végtelenné, körbe, körbe, körbe,
betonoszlopok aljától magasáig, egyiktől másikig,
megfeszítve mesteri munkával, gonddal, szaktudással,
átlátni köztük, mégis komor, kemény falak, tömöttek,
szilárdak, átléphetetlenek, akár parancsot adó
teremtőjük, a döngő léptű, kikovácsolt rendszer.

39

Bog a drótokon, szúrós, kegyetlen túske, megcsomózott,
két végén hegyes, kék fémgubanc, német pontossággal
egyenlő távolságban rászorítva, hiába veri az eső, nem
rozsdásodik, hiába égeti tűző nap, minden darabja ép,
mögöttük ipartelepek, kohók, óriási vasüzemek, tervek,
öntödék, vasutak, ott van az egész rendszer, a „Sieg
Heil”, a nehéz csizmákban döngő ütemre lépkedő, karját
lendítő, felvetett fejjel kiáltó, emberölésre kész,
istent nem ismerő, bajszos vezérét köszöntő sokaság.

40

Áram fut a láger körül a drótokban, gyilkos tiltás,
figyelmeztetés, hogy nem szökhetsz rajtuk keresztül,
nem érintheted villámló őreidet, a halált hordozzák,
nem a fényt, nem lámpák emlékét egykori szobád
örömében, bezár a futkározó elektromosság, eltakarja
az egész világot, csak a bent van és a kint, nem
üzenhetsz, nem adhatod életed jelét, de ha nem
bírod már, ha minden mindegy, egy mozdulat és megadja
neked önkéntes halálad ajándékát a drótban futó áram.

41

Figyelem, figyeljenek rám, közölni valóm van, fontos,
maguk azt hiszik, hogy szanatóriumba jöttek, hát nem, ez
német Konzentrationslager, amelyből nincsen kivezető
kapu, ha valakinek nem tetszik, kipróbálhatja az
árammal telített szögesdrót kerítést, lesz munkájuk,
kellőképpen gondoskodunk magukról, a transzportokban
érkező zsidóknak itt semmihez nincs joguk, a törvény
mi vagyunk, fegyvereinkkel, kaphatnak két hét életet,
nem többet, egy hónapot a papok, a megmaradók hármat.

42

Fiad vagyok, Uram, könyörögve fordulok feléd innen a
közeli halálból, mutasd meg végtelen hatalmad, jelenj meg
elmémbe, lelkembe, szívembe Teremtőm, Él Soddaj,
testem gyöngül, karom sorvad, bordáim kimerednek, lábam
csont és bőr, hullanak testvéreim, akár ártatlanok voltak,
akár bűnösök, létükért halnak és nem bűneikért, Él Eljon,
kivezettél Egyiptomból tengeren át és sivatagon át, vezess
bennünket, tarts életben, mindennek alkotója, irgalmazz,
pusztítsd villámoddal népünk gyilkosait, örök Elohim.

43

Arca fehér, szeme karikás, lélegzete rossz szagú,
hörög, tüdeje kapkod, még könnyebb munkára sem
alkalmas, nem érte meg az ideszállítást, vigyék,
ez meg biceg, csupa csont, ványadt bőr, lötyög egész
teste, nem bírna egy lapátot felemelni, nem nyerünk
vele semmit, inkább veszünk, álljon a többiek közé,
gennyes, zöld daganatok a következőn, undorító, egész
teste rohad, üregeiben felhalmozódik a gennyedés,
tele baktériumokkal, vigyétek, végezzetek velük.

44

Vetkőzz, szól a parancs, ide dobd a cipőd, oda levetett
szoknyád, bugyid, minden alsónemőd, mutasd meztelen
tested, lötyedt melled, elhízott vagy lapos feneked,
gyereked már nem a tiéd, ne gondold vele, állj némán a
sorba, négyen egymás mellé, indulj, ott megkapod a
tábori ruhát, felejtse el, ki voltál, mi voltál, anya,
nővér, nagymama, feleség, bujálkodó színésznő, itt
nincsen nemed, munkád van ásóval, kapával, deszkából
ágyad a Wohnbarackban, aztán fekvőhelyed a krematóriumban.

45

Két, földbe ásott, megtámasztott, vastag gerenda,
frissen faragott fából, felette keresztben, vassal
erősítetten a harmadik, a füves domb tetején, lentebb
félre húzott, hirtelen kirántott, ácsolt deszkalépcső,
távol felhők közül kibukkanó nap, körül a munkát
figyelő, ellenőrző Brigadeführer, háftlingek sápadt,
kivezényelt néma serege, a középső, most pirosnak látszó
gerendán szilárdan oda kötözött vastag, vad kötelek,
rajtuk még rángatózva, kibicsaklott fejjel a felakasztottak.

46

Öffentliche Hinrichtung, nyilvános kivégzés, az elítéltet targoncán tolják társai, felállítva, hogy a láger minden rabja lássa, kísérje a bitófaig vagy a kőfalig, puskagolyók elé vagy a kötélhez, tudják meg, mindnyájan, hogy bűnért büntetés jár, kenyérlopásért halál a törvény szerint, nyilvánosan és ünnepélyesen, zenekari kísérettel, hegedűk cincognak, harmonikák szólnak a rabok közül választott zenészek kezében, parancsuk van, hogy húzzák, játsszák a Lili Marlene-t.

47

Önműködő biztosíték, csuklós zárszerkezet, a csövet hátrasiklászkor a végtámszeg megállítja, a csukló szárai emelkednek, a zár ekkor kinyílik, a markolat hátlapjába épített önműködő biztosíték elengedéskor működik, megfogásakor pedig kikapcsol, a fegyveren tolokás biztosíték is található, 9 mm-es űrmérettel, különböző hosszúságú csővel készül, a külön tár a markolatba tölthető, rövid tusa is felkapcsolható, várakozik, meglapul nyolc lövedék, ölni készül a tárban.

48

Fej, fej után, csak egércsontok, macskaszőr, lépés lépésre, nem koponyák, csak üres diók, érintened nem kell, koppanó labdák, eggyel kevesebb, eggyel megint kevesebb, bajtársaid néznek, a Feldweibel figyel, szabályosan csináld, végezd a dolgodat, vállaltad, önként vállaltad, ne pillants vissza, ott már senki sincs, nem érintetted őket, meg se nézted bőrüket, nyakuk formáját, kiálló hátgerincüket, testük és kezed között kattog a fém, a meg-megránduló Walther.

49

Itt nincs idő, csak este van és reggel, emlékszem órák
ketyegésére, jobbra, balra ballagó ingákra, mutatókra,
összezavarodnak, eltűnnek a képek, csupa kuszaság az
egész, mikor történt, száz éve, ezer éve, tegnap, vagy
csak képzelet teremti a múltat, túlélni így akarja a
jelen szörnyű fájdalmát, eltüntetni érzelmet, gondolatot, a
reménytelen jövőbe pillantás riadalmát, percek,
másodpercek fenyegetését, a felém forduló, felemelkedő
puskacsövet, kezét a ravaszon, a dörrenést, halált.

50

Dörren a tarkóra nyomott parabellum, maguk ásta
gödrükbe hullanak némán, tiltakozás, jajkiáltás
nélkül, kik emberek voltak egykor, hivatalnokok,
falusi kiskereskedők, parasztok, üzemi tisztviselők,
harcosok az első világháborúból, ügynökök, egyetemi
fizikatanárok, gyárosok, munkások, lírai költők,
fogorvosok, könyvtárosok, rabbik, imaházak
bölcsei, butái, jelent nem értő, jövőt nem látó
halálukat magukévá fogadó, tarkójukat mutató zsidók.

51

Nem vagy, üres az ég, öklöm összeszorítom s káromlom
őseink hitét, az igaznak hazudott írások minden szavát,
innen a barakk deszkájáról, hánykolódó társaim közül,
míg kint az örök lépte dobban, fegyverük zörren, mert
ha lennél, ha te teremtetted ilyenre világunk, gyilkosok
kezében végtelen hatalommal, ártatlanok vérében,
fájdalmában fürdetve létezésed, akkor magad lennél a
bűn, ellene minden szentnek, jónak, a pusztítás lennél,
lágerek teremtője, ezüstös halálfej a zubbonyokon.

52

Hans haza utazik ölelni Hildát, leveti fekete zubbonyát, vacsorához ülnek, koccintanak, esznek, kérik, meséljen, inkább nem mesél, eltakarja fejében a láger képét, a barakkok sorát, az éjszakai őrködést, a puskatus vad csattanását ártatlan testeken, a levetkőztetett halottakat, a jajszót, revolvere dörrenését, mosolyog Hildára, zsebébe nyúl, átadja a gyűrűt, halottak kivert aranyfogából öntött ajándékát.

53

Tíz mérő szépséget kapott a világ, ebből kilenc jutott Jerusalájimnak, száradjon el jobbom, ha valaha elfelejtelek Dávid városa, Salamon városa, falakkal körülvelt, felépített Templom, lerombolt Templom, álmunkban újra emelt Templom, Cion bástyája, soktornyú város, paloták városa, vágyaink városa, lelkünk városa, rád gondolok örökké, itt a láger mocskában, éhező, szomjazó, beteg társaim között földre borulva, gyilkos, megveszett ellenségeink markában, lelkemben ott vagyok, állok lehajtott fejjel, sírok a Falnál.

54

Nincsen gyomrom, nincsenek beleim, üresség vagyok, félelem reszkető barlangja, csontok körítette vad rettegés, távoli vezérek üldözött rémálma, gyors megsemmisítés alanya, tárgya, tervekben, számsorokban tétel, könnyen kihúzható, menetekbe állítható vagonba tömhető, tízekkel, százakkal, ezrekkel egyé sűrítető, földbe tiporható, gőzzé párolható, a semmi tátongó szakadéka, csontok körítette vad rettegés, távoli vezérek üldözött rémálma.

55

Őrletés a malomban, zsáknyi fehér liszt talicskán
haza, szitálás bele a faragott teknőbe, élesztő,
víz, dagaszthatja tisztára mosott asszonyi kéz, utána
hadd keljen, éljen, forgatás, egyre szebb, vigyázz,
ne keljen túl, mert lapos lesz, szétterül, szégyenére
teremtőjének, közben égjen a kemencében a forgács, a
fa, hamuját húzd ki, tedd széles lapátra a tésztát,
csukd rá az ajtót, süljön magasra, ropogósra, barnára,
istenem, éhezem, mikor láttalak már, faltalak már, kenyér.

56

Testünk kiszárad, csont és bőr vagyunk, még lépegető,
vízért könyörgő életek, azt kívánjuk, legyetek átkozottak,
így pusztuljatok el, őreink, egyetlen falat ételt,
egyetlen korty vizet lenyelni ne tudjatok, kapkodjatok
levegőért, ahogy mi kapkodunk, bénuljon meg karotok,
lábatok, éljétek át rabságunk minden reménytelen percét,
váljatok kiszáradó csonttá és bőrré, egyetlen pattanó,
élő ideggé, bámuljon rátok gyerek, feleség, ne tudjon,
ne akarjon segíteni senki, éljétek így, legyetek átkozottak.

57

Este kezembe nyomta tartalék kenyérfalatjait, edd meg,
mondta, nekem már nem kell, tartson az erőd, maradj
életben, fiatal vagy, az unokám lehetnél, érd meg
akár helyettem is, hogy összeomlik a Birodalom, nézd a
rettegő nácikat, állj bosszút értünk, értem, fiam és
feleségem haláláért, itt van, vedd el, vigyázz magadra,
suttogta, míg csorgott a könnyem, kezemben kenyerével,
reggel, mikor újra kerestem, éppen lehúzták a dikóról,
csontvékony lábánál, karjánál emelték s dobták kocsira.

58

Bokrokkal teli kertre nyílt ablakom, kikönyököltem
holdas éjszakákon, néztem, számoltam a csillagokat, a
Göncölszekeret, a Fiastyúkot, a füvek között tücskök
muzsikáltak, csak hajnalban hagyták abba, talán fáradtan,
aludni tértek, megérkezett a csönd, ezt vártam, hallgattam
belé merültem, úsztam, lebegtem mozdulatlanul, hol vagytok
tücskök, fénylő csillagok, hova tűntél, csönd, a dikókon
hörögnek társaim, álmukban olykor felkiáltanak, reánk már
egyetlen, végtelen, soha nem múló halál csöndje vár.

59

Nincsen tejem, nyálammal táplálom, meztelen, apadt
mellembe kapaszkodik csupaszon, pelenka, bugyi nélkül,
világra hoztam, fájdalmas sikolyokkal, nehéz szülés
volt, futunk csupasz nők, még egy rongydarab se fed
testünket, hajtanak, kergetnek, hogy kerültünk ide,
azt mondják tisztálkodni visznek, fertőtleníteni a
félelmetes beton épületben, ahonnan nem jött vissza
még senki, kisbabám itt a mellemen, pelenka nincsen,
hasamra pisil, combomon húgy csorog, megyünk a gázba.

60

Ott már semmi sincs, nincs sötétség, nincs fény, egy
pillanat és eltűnik alólad a föld, körötte a láger
szétfoszlik, de még ezt sem láthatod, megvakul szemed,
tested szétesik, még mintha kapkodna valamiért, nyúlna
vízért, ételért, levegőért, testvérek segítő szaváért,
egyetlen atomnyi létezésért, tudód még hörög, a szíved
megáll, hólyagod kiengedi vizét, beled sarát, véred
megsűrűsödik, elfeketül már nélküled minden, semmivé
lettél, nem is tudsz róla, nincs sötétség, nincs fény.

61

Kiválasztottak, elvállaltam, élek, hordom a gázból a meztelen halottakat, fényesítem őreink csizmáját, több a kenyerem, levesem, ásom a temetőgödröket, tátott szájú, görcsökbe merevült hullákat szállítok, dobálok sírba, nyitott a szemem, de nem látok vele, tudom, mit teszek, de nem tudok semmit, csak karom, lábam, csontom, izmom él, és azt akarom, éljen még, ne kerüljek a krematórium lángoló kemencéjébe, ahová másokat viszek, hogy sűrű füstté égjenek, ne vádolj, inkább válaszolj, te nem vállaltad volna?

62

Kordé, targonca, taliga, két vasalt abroncsos kerék, agy, küllők, talp megerősítve a tengelycsapon, vaspánt, fölötte deszkából lapos, megvasalt derék, húzó farúd, a tengelyhez csatoltan, itt markold meg, ha erősen terhelt, ránts rajta, hogy induljon, aztán már könnyen gördül, ha nem rozsdás, ha beolajozott, húzhatod magad után, indulj, vigyázz, ne süppedjen a sárba, mert akkor rángathatod míg beleszakadsz, nagyon figyelj a zökkenőkre, mert ha felborul, lehullanak róla a meztelenül rárakott halottak.

63

Húgy, bélsár, hányadék, belek, gyomrok kiömlött sűrűsége a csontbőr, meztelen, egymásra dobált testek halmazán, arcokon, melleken, asszonyok, férfiak nemiszervein, szájakon, nyitott, merev szemek üregeiben, szakállakon, hajbozontokon, kezek minden ujján, szemétté változtatott halott személyeken, a teherkocsin, melyet minden erejüket megfeszítve tolnak az égető beton kapujához sovány rabok, akik holnap, holnapután maguk hullanak holtan a szekérre.

64

Otthon a temető áldott, puha földje, apáink,
nagyapáink nyugvóhelye, kőlappal jelölt ágya,
körül a szomszédok, barátok, ismerősök, az
örök házban, az élet házában, füvek, virágzó
bokrok, magas fák között, távol a városok vad
zsivajától, magányban, mégis együtt, egy hitben, a
változó és mégis örökkévaló ég alatt, az Úr
földjével lassan eggyé váló életek, itt meg
beton és tűz és gáz és lángoló krematórium.

65

Gomolyog feketén, lassan emelkedő, magasba
szálló, szétfosló, alaktalanná formálódó
kevercse illanó gőznek, sűrű, nehéz, fekete
pornak, forró gáznak, vegyület nedvekből, szilárd
anyagokból, benne szén, kén, nátrium, kálium,
érthetetlen, szokatlan kevercs, ki keverhette
így, milyen szándék, miféle akarat küldte a
magasba, szürke felhők, vagy napos égbolt felé,
hogy szétfoszoljon kémény tág torkából ömölve.

66

Széjjel oszlasz, találkozol ott fönt az éggel,
köddel, magad is köddé váltan, bárányfelhőkkel,
sűrű párákkal, szélben gomolygó esőkkel, hideg
áramlatokkal, beléjük olvadsz hangtalan, pedig
jajszó voltál, sikoly, rángatózó, élő, betonra
dobott meztelen test a kemence kék lángjában,
kikkel repülsz, kik kísérek, testvérek, szülők,
barátok, ismeretlenek veled eggyé váltan a
kéményből, hogy hívtak, füst, mi volt a neved?

67

Jesája szólal hozzánk, itt van közöttünk, nem látják
őreink, de mi tudjuk, itt van, fülünkbe súgja szavait
pusztítóink pusztulásáról, mondja az Úr hangján:

patakjai szurokká változnak, a pora kénkövé és a
földje égő szurokká leszen, nem alszik el sem éjjel,
sem nappal, füstje örökké gomolyog, nemzedékről

nemzedékre pusztaság marad, nem is megy át rajta soha
senki, a megsemmisülés mérőzsinóriját feszíti ki fölé
az Úr és a pusztaság mérőónját, szörnnyetegek lakják.

68

Lesznek belőlünk, vastag, fekete földdel betakart
testünkbelől füvek, fák, bokrok táplálékai, felnőnek
rajtunk, teremnek belőlünk ágak, levelek, csak kopár

halom marad jajdulásaink, sikolyunk nyomán, belénk
vágna kapák, ekék vagy letiport rögökké válunk,
taposott sárrá, lassan széjjel porladnak csontjaink,

emlékezik-e még valaki ránk, nevünkre, szavainkra, a
félelemre, egy mozdulatunkra, parancstól egyre szűkülő
életünkre, zsugorodó létünkre, robbanó halálunkra?

69

Hol vagytok, próféták, biztató, segítő hangotok
szólaljon a láger éjjelében, jelenj meg nékem
meztelen szívemben, halljam szózatodat, beszélj,

Jeremiás, itt vagy, hallom hangod: vajon rabszolga-e
Izrael, tán szolgálásra született, miért lett hát
prédává, oroszlánok ordítanak fölöttem hangosan

bömbölve, pusztasággá tették országát, városai
elhamvadtak, senki sem lakik bennük, mind fogságra
jutnak, férj, feleség, gyerek, őszhajú öreg.

70

Válogassatok szét pontosan mindent, rakjátok külön az aranykeretes szemüvegeket, kiszedett aranyfogakat, ne keveredjenek, vár rájuk a Bank, aranyrudakká lesznek, látom, halomban állnak a cipők, összevisszaságban, telve a raktár, feketéket külön, színeseket külön, de csak a használhatókat, a magas sarkúaknak örülnek hölgyeink, de a könnyű, vagy kopott vásznak nem kellenek, a bőrt otthon megőrlik, összepréselik, megújítható, használható lesz, vigyázzatok a nők levágott hajára, gondosan rakjátok dobozba.

71

Így rajzold, mondta a Szökevény, körül drótkerítés, itt a pályaudvar, ide futnak a vonatok, lepecsételt, emberekkel tömött vagonokkal, naponta három, négy vagy több, ezeket hoznak Magyarországról, itt legyenek a barakkok, zsúfoltan, halálra ítétekkel, külön a nőknek, külön a férfiaknak, itt egy tér van irodákkal, orvosi kísérletekhez szobákkal, ide rajzolj szélesebb utat, ez a gázkamrákhoz vezet, itt ölnek, így fertőtlenítenek, majd a krematóriumban füstté égetik őket, lásd, ez Auschwitz.

72

Fordítsátok magyarra, németre, angolra, olaszra a szökevények vallomását, beszámolóját Auschwitzról, másoljátok le, el kell juttatni a Vatikánba, Svájcba, miniszterekhez, Horthy rokonaihoz, a Zsidó Tanácshoz, tudják meg mi vár rájuk, jusson el a borzalmas hír a gettóba zárt reménykedőkhöz, a bizakodó alkudozókhöz, a halál lebeg fölöttük, a nácik nem kímélnék senkit tervük a végső megsemmisítés, milliókat pusztítanak el halálgyáraikban gázzal, fegyverrel kíméletlenül.

73

Eljutott hozzánk egy bizalmas írás, jegyzőkönyv két szökevény vallomásáról, Oswiecimről, ismert német nevén Auschwitzról, ahová dolgozni viszik Budapestről a

zsidókat, nem tudjuk, hiteles-e, pontos-e, még rajzolt térképet is adtak róla, gázkamrákról, krematóriumokról, melyekben füstté égetik az érkezőket, a deportálás, jól

tudjuk, folyik, próbáltuk megállítani, némi sikerrel, de ha ez a hír nyilvánosságra kerül, vége a viszonylagos nyugalomnak, alkudozásnak, mentésnek, kirobban a pánik.

74

Megnézheted, a Jud Süsst adják a moziban, náci film, mozgó képeken uszítás, főszereplője középkori zsidó uzsorás, hercegek pártfogoltja, népeket kifosztó, aljas

pénzember, aki hatalomra tör, ravaszul megszerzi, míg a nép fel nem lázad ellene s el nem pusztítja, jól csinált mozi, tele indulattal, lázítással, minden kockája remek,

értenek a filmhez a németek, a főszereplője tökéletes, jellegzetes az arca, orra, viselkedése, minden mozdulat zsidóra vall, hát hogy játszhatta el egy fajtisza árja?

75

Azt hittük, vége, mondta a rádió, kiáltották újságok a címdalán, kilépünk, fegyverszünetet kötünk, ujjongó örömmel letéptük magunkról a sárga csillagot, de délben

német tankok álltak a hidaknál, mentek dübörögve a Vár felé, a Margit-körúton nyilasokkal tömött teherautók száguldoztak, összevissza beszélt a rádió, érthetetlennek

látszott az egész, aztán fasiszta nóták s a Kormányzó lemondott, átadta a hatalmat, lelőttek mindenkit, akinek kabátján látszott a letépett sárga csillag helye.

76

Apró, olasz, Abesszíniából maradt páncélautók kanyarodtak a Teleki-tér csillagos háza elé, nyilasok ugráltak ki belőlük, lőtték őket az ablakokból, válaszul gránátokat zúdítottak a védekezőkre, tört a vakolat, pattogtak a golyók, megálltak a villamosok, nézték a harcot kofák, ócskások, eltévedt vásárlók, nem tartott sokáig, egyik ablakból halott hajolt az utca fölé, füst tódult az égre, robbant valami, aztán csend, hosszú csend, kinyílt a ház kapuja, férfiak léptek ki rajta lassan, felemelt kézzel.

77

Férgekké lettünk, félünk, rettegünk, szavunkat sem merjük felemelni, a megszálló németek ereje, a velük együttműködő nyilas terror, betegségeink, vagyionunk vesztese, a törvények, a jogokból kirekesztés elveszi hitünket, bátorságunkat, lázadni nem merünk, fegyvert nem fogunk, szétvert hangyabolyból menekülő hangyák, erdőkben űzött állatok vagyunk, tűrünk szenvedést, készen akár a halálra ellenállás nélkül, jöjjön inkább a gettó, s tudjuk, agyunk mélyére nyomottan, hogy a férgeké leszünk.

78

Arra kísérték a gettó felé bennünket, azon az ismerős utcán, gyerekkoromban ott futkároztam, ott fociztam a többiekkel, ott bújtam kapualjunk sötétjébe Rózsikával, engedte, hogy a mellét símogassam, de nem engedett a bugyijához nyúlni, ehhez a fűszereshez jártunk, a kocsmát elkerültem, érettségi után beálltam apám boltjába, mert nem vettek föl az egyetemre, év, év után, megörököltem az üzletet, mert szorgalmasan üzletté növeltem, ott vittek előtte, néztem, rámeredtem baltával bevert kirakataimra.

79

Magyar voltam, most nem vagyok, állampolgárból üldözött,
lakásbérlőből a gettó lakosa, mozinézéstől, telefonálástól
eltiltott, tisztviselőből, gyári könyvelőből munkanélküli,
sportolóból, értelmiségiből lövészárkot ásó rabszolga,
muszos, felnőtt férfiből nem nélküli rongy, könyveket
forgató olvasóból megátalkodott ellensége kormányoknak,
országoknak, emberiségnek, lélek nélküli összeesküvő, a
nemzetet titkosan fertőző, betegítő gonosz, leprás is
lehetnék, így lettem néhány törvénytől magyarból zsidó.

80

Ez itt zúzmara mutatott anyám a csillogó, fehér
szépségre a bokrok ágain, fény villant rajtuk, mint
cukorkristályon, megnyaltam, ízlelgettem, jó volt
és tetszett a szó, hányszor mondogattam, idéztem
anyám drága szavait, ahogy beszélni tanított és
kijavította botlásaimat, s azt kívánta, tisztán
beszéljek anyanyelvemen, s most szájon vernek, nem
merek szólani, nem vagyok magyar, mondják, csak
magamban merem zizegni: zúzmara, zúzmara, zúzmara.

81

Berlinben, első beszéde után tudtam, kicsoda, olvastam a
Mein Kampfot, csomagoltam, szóltam a stúdiónak, hogy
félkész filmünket dobják szemétkébe, vonatra szálltam, így
jutottam Bécsbe, ismerték nevem, befogadtak, írtam egyik
filmet a másik után, forgattunk, jó színészek, félig
elkészült operett, erre bevágott az Anschluss, mindent
ott hagytam, irány az arany Prága, imádtam sörüket, a
várost, dolgoztam, félig elkészült a Gólem, erre bevonultak
a németek, Pestre szöktem, utánam jöttek, a gettóban elértek.

82

Ököllel arcomba vágott, nyílt utcán, világos nappal
egyikük, aztán a fekete ruhás, géppisztolyos másik,
betört az orrom, számba vér csorgott, ütni kezdték
gyomromat, mellem, nem bírtam, összegörnyedten földre
zuhantam, rugdaltak, felállni, felállni, egész testem
fájt, hánytam, támolyogtam, ütöttek, megint elestem,
belém rúgtak, aztán ott hagytak, elfordították fejüket
férfiak, nők, egy asszony elrámigálta bámész kisfiát,
homály borult rám, láttam, egy ősz férfi csóválja fejét.

83

Bár lennék kavics, patak sodorta gömbölyű, sima
kő, egy a sok közül, észrevehetetlen, kéz, láb,
fej nélkül, hogyan szólnának akkor hozzám, hogyan
adnának újabb és újabb parancsot, hogyan közölné
ezer rendelet, hogy hova költözzem, mikor mehetek
utára, miért vásárolhatok csak szabott időben,
milyen jelet tűzzek magamra, hány kilónyi lehet a
vállamon hordott batyu, hogyan lépjek a menetben,
mikor haljak egy dörrenéstől, bár lennék kavics.

84

Kicsavart villanykörték, sötétség, fekete papírral
beragasztott ablakok, hat emelet, buktató lépcsők,
kútmély, feneketlen udvar, fekhelyekkel megtömött
szobák, csönd, csönd, hallgasd, tompán nyöszörög
az egész ház, sóhajok, halk jajok, imák olvadnak
egygyé, dünyögő sirató énekek, fojtott kiáltások,
letiport élet hangjai szólnak, a kőből, téglából
rakott épület remeg tőlük, az utcán az erkélyt két
kopott gipszóriás tartja, a kapun sárga csillag feszül.

85

Zsidó vagy, nem tudtam, barátom, költözzetek hozzám
feleségeddel, gyerekeiddel, van egy szobám, ott
meglakhattok, titokban marad, éjszaka gyertek, hogy
senki ne lásson, lemegyek elétek a kapuhoz, ennek az
őrületnek úgyis vége lesz, a németek elvesztették a
háborút, verik őket az angolok, szovjetek, Szálasi
már szökni készül, nyilasai eszüket vesztik, ölnek,
rabolnak, vesztükben a végső győzelemre készülődnek,
legyetek óvatosak, gyertek, éjfélkor várlak a kapuban.

86

Valahol, a gettó palánkjain túl, láthatatlanul
lement a nap, ott kuporogtunk a zsúfolt szobában
némán, ma még nem öltek meg, nyertünk egy napot,
de nem tudhatjuk, mit hoz a holnap, nyeltük a csöndet,
reményért fohászkodtunk asszonyok, férjek, öregek,
számolgattuk tartalék krumplinkat, babunkat, cukrunkat,
emlékeinket keresgéltük, mikor vékony hangocskáján
megtörte a csöndet az egyik gyerek, anyu, mondta, anyu,
azt ígérted, hogy este elmeséled a János vitézt.

87

Boldogságos Szűzanya, Mária, segíts, jaj, maguk
megfagynak, jöjjenek gyorsan, vegyék le azt a
sárga jelet, jöjjenek, kicsit szorosan leszünk,
minden szobánk megtelt már, de ételünk van, bárcsak
lehetne rendházunk tízezrek menedéke, otthona ebben
a kegyetlen, elszabadult bűnökkel teli világban, az
Ördög tombol, a háború, elvesztik lelküket az emberek,
törnek, zúznak, ölik testvéreinket, nem teszik össze
imára kezüket, tessék, jöjjenek, tudom, a Szűzanya segít.

88

Partra szálltak, a besurrantott újság vastag címei
ordítják a hírt, de ne hangoskodj, suttogva add tovább,
verik a Wehrmacht csapatait, jönnek, jönnek, jönnek,
tenger viharában, egek felhőiben, felszántott földön,
hajók, rohamcsónakok, repülők, tankok hozzák őket, a
bosszú katonáit, adjon erőt nekik az Úr, törjenek át
minden akadályon, ágyútűzön, aknák záporán, bunkerek
védekező fegyverein, pusztítsák a pusztítót, jöjjenek
értünk, íródjék nevük, győzelmük híre az ég magasára.

89

Néni, azt mondta Anyu, hogy szeretsz, itt hagyott
nálad, azt mondta megvédsz, legyek jó gyerek, hát
nem voltam jó eddig, mért hozott ide hazulról, a
játékaim közül, csak egyetlen babám maradhatott velem,
nincs puha paplanom, nincs ablakom az utcára, nem
mehetek a kertbe játszani, mért kell ágy alá bújnom, ha
kopognak, ki az a csendőr, ki az a nyilas, félek,
nem merek szólni, nem tudok nevetni, hol van Anyukám,
nagyon szeretném, ha simogatna, mondd meg, Néni, szeretsz?

90

Reggelre meghalt a néni, nem is tudjuk, ki volt, még a
nevét sem, nem volt ideje megmondani, úgy vánszorgott
ide, nézett bennünket, lekuporodott, hangosan sírt,
mutogatott valamit, nem beszélt, talán nem is tudott
magyarul, mintha azt suttogta volna, jevrej, jevrej, a
lábán vastag, katonai bakancs, nagykabátja alatt csíkos
zubbony, nem maradhat itt, meghalt szegény, testvérünk
lehetett, mert megtalálta a csillagos házat, tudta, mit
jelent, fogjuk meg, vigyük a kapu elé, majd eltemetik.

91

Kenyeret kértem, felállt pultja mögött a boltos, rám nézett, felém lépett, Mózsai, kiáltotta, Mózsikám, te vagy, felismert, felismertem én is, átöleltük egymást, összedörzsöltük bajszunkat, osztálytársak voltunk az elemiben, négy évig segítettem neki olvasni, számolni, írni, elnevezett tréfásan Mózsinak, tudta, zsidó vagyok, s tudta most is, néhány perc után zacskót szedett elő, rakta a kenyeret, mézet, konzervet, tejet, kezembe nyomta, gyere bármikor, segíték, Mózsai, mindent köszönök.

92

Papírjuk van elég, ne is kérd, mutatják, svéd menlevél, pápai irat, árja származás, hamisítvány mind, még akkor is, ha valódi, előhúzzák igazoltatásnál a születési anyakönyvi kivonatokat, házasságlevelet, nemességüket igazoló okmányt, hadiüzemi igazolást, felmentést adó egyetemi papírt, kitüntetést az első világháborúból, ne törődj velük, nézd az arcukat, jellegzetes szemita orrukat, egyszerű légy, ha látod reszketnek, félnek, kiálts rájuk, hé, told le a gatyád, mutasd a farkadat.

93

Bújtass el, kérlek, padlásra, szénrakás, vagy vágottfa tömbök mögé pincédbe, a legkisebb helyen is meghúzom magam, akár az istállóban, vagy a disznóólban, nem akarok a nyilasok kezébe kerülni, lehetnék öngyilkos is, de élni akarok, látni bukásukat, pusztulásukat, meghálálom pénzzel, vagy ékszereimmel, gyémántgyűrűm is van, megkaphatod, csak rejts el, adj helyet, mentsd meg életem, hisz nem tehetek róla, hogy zsidó vagyok.

94

Menlevél? Arcomba vágott a nyilas suhanc, már tépte is,
szaggatta apró darabokra és szórta a földre megmentő
papírom az alkonyodó utcán, puskája tusával oldalamba

vágott, állj oda, mormolta, a többiek közé, mögötte
helyeslő arccal bólintott a géppisztolyos páter, látod,
mondta, ilyenek ezek, csalnak, hamisítanak, minden

aljasságra képesek, elpusztítanak egész drága népünket,
ha meg nem állítanánk nemzetellenes gazságukat, sorakoztasd
őket, testvér, vigyétek mindet, legyen már vége, irány a Duna.

95

Nyilas karszalag volt rajta, kezében pisztoly, mindenkit
kikergetett a szobából, egyedül én maradtam, letépte
ruhám, az ágyra dobott, a homlokomra nyomta fegyverét,

kigombolkozott, széthúzta combomat, úgy feküdt rám, úgy
döfködött, mozgasd a farod, kiáltotta, pofon is ütött,
mutasd meg, hogy csinálják a zsidók, hogy húzzák magukba a

keresztényeket, hogy aztán bábok legyenek belőlük, fajunk
árulói, félrevezetett senkik, bűdös kurva, most táncolj,
ez lesz utolsó táncod és köszönd meg, hogy csak beléd lövök.

96

Védj meg, éjszaka, védjetekek egekig nyúló sötét
házfalak, aludjatok ki kékfényű, utcai lámpák, adj
sötétet, Uram, hadd szaladjak láthatatlanul az

egyik kapualjból a másik mélyébe, változtass gyíkká,
surránó egérré, vakítsd meg a puskás járőröket, homály
boruljon agyukra, zuhanjanak kábító álomba, segíts, el

kell vinnem, akár életem árán, a többieknek, éhező,
csillagos házi társaimnak batyum minden grammját, a
fél kiló vaját, a kiló cukrot, a három kiló kenyeret.

97

Kórház, vérrel fröcskölt padló, nyitva felejtett
vízcsap, golyónyomok a falakon, halálos csönddé
fagyott jajkiáltások, puskaropogás, szétdobált ágyak,
az udvaron, a fehér fal előtt halomba hullott testek,
kivégzettek, betegek, orvosok, menekültek, fehérén,
véresen takarják egymást, végtelenné semmisült idő,
halottak hallgatása, kozmikus bűn, megfordíthatatlan
múlt, örök jelen, kristályéjszaka, a végső megoldás,
hazánk feneketlen gödre, a néma égből lassan hull a hó.

98

Hallgasd Flaviust: Jeruzsálemet elfoglalta Titus,
nagy híre nem mentette meg a Várost, falait végesvéig
földig rombolták a győztesek, meghagytak néhány
tornyot laktanyának, a Templom leégett, nem kímélték,
felgyújtották maguk a lázadók, felcsapott a láng, a
zsidók rohantak oltani, nem törődtek életükkel, Róma
katonái hullahegyeken át üldözték a népet, mindenkit
megöltek, így ért véget a lázadók miatt a világszerte
híres Jeruzsálem, onnan indultunk, és ide jutottunk.

99

Tudják ezek, hogy mi közeledik, vagy pont a félelemtől
részegek, teli mozik, operett, Orfeum, tangók, édeskés
dalok, drága, kis hadnagyom, csak egy nap a világ, ma
este indulunk a frontra, nem hallják tőlük közeledő
tankok dübörgését, ágyuk, aknavetők dőrejét, kattogását,
rohamozó szovjet csapatok hurráját, nem látják, hogyan
hullanak a földre ezredek, hogyan vonulnak Szibéria felé
tíz és tízezerrel hadifoglyok, holnap a város lesz a front,
nyújtsd felém, édes, a kis kezedet, ki tudja, látlak-e még.

100

Véső volt nálam, feltörtem a vagon padlóján a deszkát,
feléledtünk, friss levegő süvöltött felénk, vonatunk
vágatott, aztán a másik deszka következett, a többiek
szorongva figyeltek, tele a menekülés vágyával, ugrottak
volna, ha engedem, de észhez térítettem őket, ki kell
várunk a sötétet, egy éjszakai megállást, kattogó kerekek
közé nem ereszkedünk, segítenünk kell a gyerekeket, az
öregeket, és vártunk, vártunk, lassan éjszaka lett és
megállt a vonat, kibújtunk, így jöttem onnan a gettóba vissza.

101

Ide bújt a kerítés mellé, a szépen faragott kövek
árnyékában összekuporodott, két karját kabátja alá,
melléhez szorította, szeméig húzta fején a kucsmát,
lábát magasra vonta, biztosan elaltatta a metsző
hideg, utolsó álmát itt találta meg, azt hihette,
hogy menedékben, míg vastagon hullott rá a hó, az
arca lassan megmerevedett, kiment belőle ereje, vére,
olyan fehér lett és olyan kemény, mint egy darab
márvány, eltűntek zsidó vonásai, görög szobor lett.

102

Beteg, köhögős földek, esővert hócsatak,
lépni, lépni, lassú, sáros emelkedés, balra,
jobbra árok, rothadó fűcsomók, nyomok után
nyomok, fekete, gyúrt maszat, menni, menni,
lábakat emelni, ejteni, izmok, csontok, inak
feszüljetek, segíts Allah, Adonáj, Krisztus
lépni, lépni, hova, hova, tüdővész a lég,
megmért emberi csorda, menni, menni, menni, vak
az ég boltja, süket a világ, visszhangtalan, néma.

103

Léptünk, léptünk, léptünk egymás hátát érintve rongyba
bugyolált kezünkkel, örökké fújt a szél, mart, csipett a
hideg, égető kemény lett lábunk alatt az út, egyre
nehezebb hátunkon a zsák, kilométerkövek, egyik a másik
után, menj, menj, súgtuk, ha lelassult, maradj, ha megdőlt
az előttünk menő, hajtottak keményen a keretlegények, vonzott,
csalogatott az út menti árok, hívott, álljunk meg, feküdjünk
belé, puskatus verte hátunkat, oldalunkat, léptünk, léptünk
pokrócba bugyoláltan, mögöttünk el-eldördültek a puskák.

104

Felettünk a ködben berregő Raták, lőnek, dobálják
apró bombáikat, nem válogatnak, kórházunkban tegnap
két doktornő meghalt, aknák hullanak, Sztálin-orgonák
szórják a halált, hallani ahogy egyre közelebről
szólnak a géppuskák, jól van, szóljanak, gyertek
oroszok, öljétek a nácit, a nyilast, siessetek, az
égő város romjain keresztül, gyorsan, a nyilasok megvadultak,
készek legyilkolni a gettó lakóit, élők szeretnének
ölelni benneteket s nem halomba dobált néma halottak.

105

Röplapok hullottak az égből, egy az udvarba esett,
halljátok, mit írnak rajta, olvassátok, adjátok
tovább, Tolbuchin, a Szovjet-Unió marsallja, a 2.
ukrán front parancsnoka küldte a német és magyar
tábornokoknak, tiszteteknek, katonáknak, hogy
adják meg magukat, mert nincs segítség, elfoglalták
Esztergomot, előre törtek a Dunáig, a támadó Vörös
Hadsereg teljesen körbe zárta Budapestet, körbe a gettót
körbe zárókat, jönnek, megmentenek, élve maradhatunk.

106

Betegem feküdtem a padlón, már a halálra készültem,
láttam, rohannak le a szobatársak, hallottam lentről
ujjongó kiáltásaik, feltápászkodtam, falba, ajtóba,
korlátba kapaszkodtam, le a lépcsőkön, szédült a fejem,
szemem könnyezett, elhomályosult, de mentem, ott akartam
lenni, az utcára értem, kiáltozó, hadonászó, zokogó tömeg
vette körül a tankot, a csodálkozó ruszkit, csak lassan
értették meg örömlenket, levegőbe soroztak, társaim oda
engedtek, megszorítottam a kezüket, dobri gyeny, továris.

107

Nézd örünk csizmáját, sáros, nem tisztítatja, nem
fényesíteti, kabátja egyik zsebét nem gombolta be,
sapkáját hetykén nem csapja félre, valami történt,
kettő helyett ordít, nem puskája van, géppisztoly a
nyakán, eldobja félig elszívott cigarettáját, legyünk
óvatosak, kemény az arca, ugrásra készülő farkasé ilyen,
barakkunk mellett az éjszaka, figyeltem rá, négy
helyett csak kettő cirkált, hangoskodott, dobogott,
vigyázzunk, valami történt, hova tűnhettek a többiek?

108

Két autónak nyitottak kaput az éjjel, nem befelé,
ki, a havas útra, recsegő, háborús hangjuk messzire
távolodott, aztán elhalt, hajnalban elkezdtek a kövér,
válogató Doktor boncoló házából kihordani a hullákat,
nők voltak, kísérletezett velük, betegségeket oltott
beléjük, vagdalta, operálta testüket, kereste a zsidó
jelleget, sterilizált, herélt, végezte tudományos
vizsgálatait, most mindent itt hagyott elégetésre a
krematóriumban, lám, menekül, neki nyitottak kaput.

109

Nem volt hurrá, sem üdvölvöldözés, néhány tank jött,
előttük prémkucsmás, nagykabátos katonák, beléptek az
„Arbeit macht Frei” kapun, műszakiak vágták a szikrázó
drótokat, álltunk némán, vacogtunk a hidegben, éhesen, de
szabadon és hitetlenül, néztek bennünket, nézték a földre
dobált csont és bőr hullákat, a barakkokat, reszketésünket,
bámulták hallgató csapatunkat, nem mozdultak, talán
sejtették, mit érzünk, lehetett ebben tapasztalatuk, aztán
egyikük jajdulva felkiáltott, s egy másik törölni kezdte könnyeit.

110

Pour la destruction massive des interné et
l’anéantissement de leurs dépouilles, les
nazis avaient créé des camps d’extermination
fondé le 14 juin 1940, le camp d’Auszvitz, qui
faisait simultanément d’installation spéciales
servant à l’extermination massive des détenus
et à la destruction de leurs dépouilles. En moins
de cinq ans, environ 4 millions de gens, hommes,
femmes et enfants, y ont été martyrisés.

111

Rakjuk egymásra az itt hagyott cementes zsákokat, minden
elrabolt napunkért egyet, ezekből már nem lehet bunker,
mi dolgoztunk velük, töltöttük, csomagoltuk, hátunkon
cipeltük, raktuk autókra félmázsás súlyukat, aki nem
bírt, meghalt, kiselejtezték egyetlen lövéssel, ránk már
nem maradt idejük, a közeledő géppuska kattogás elkergette
őket, raktuk a zsákokat, ahogy a piramist raktuk egykor
Egyiptom földjén, emelkedjenek, az esők lemossák róluk a
zsákok papírját, megköt a cement, emlékművünk marad.

.oOo.